

dr hab. Krzysztof Sidorkiewicz, prof. uczelni
Akademia Nauk Stosowanych w Elblągu
Instytut Ekonomiczny

Elbląg, 06.11.2024 r.

Widziałem
6.11.2024

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Sylwii Osowskiej, „Bezpieczeństwo danych osobowych w wybranych jednostkach samorządu terytorialnego w Polsce”, ss. 240.

1. Wstęp

Mgr Sylwia Osowska jest absolwentem socjologii na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. Od dłuższego czasu w ramach kariery naukowej i zawodowej interesowała się problematyką prawnego zabezpieczenia umów związanych z przetwarzaniem danych osobowych oraz nadzorem nad procedurami bezpieczeństwa informacji. Zajmuje się zarządzaniem i obsługą kilkudziesięciu podmiotów w zakresie ochrony danych osobowych, zapewnieniem prawnych zabezpieczeń umów związanych z przetwarzaniem danych osobowych oraz nadzorem nad procedurami bezpieczeństwa informacji zgodnie z wymogami, tworzeniem i wdrażaniem procedur oraz dokumentacji minimalizujących ryzyko naruszenia bezpieczeństwa danych, przeprowadzaniem audytów bezpieczeństwa i jakości, zarządzaniem ryzykiem związanym z bezpieczeństwem informacji. Od wielu lat współpracuje z samorządem terytorialnym w zakresie przetwarzania danych osobowych. Pełni funkcję eksperta w zakresie Ochrony Danych Osobowych oraz eksperta ds. Cyberbezpieczeństwa. Mgr Sylwia Osowska brała udział w licznych badaniach socjologicznych i psychologicznych. Jest nie tylko praktykiem, ale także osobą aktywną naukowo. Pracę zawodową łączy z aktywnością naukową. Jest autorem kilku publikacji naukowych, w tym w języku angielskim, m.in. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013 jako motor przemian na polskiej wsi, „Studia i analizy europejskie” 2010, nr 6, Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszczy, Bydgoszcz 2010; Inwestycje ekologiczne samorządów gminnych jako element strategii zrównoważonego rozwoju – na przykładzie województwa kujawsko – pomorskiego, „Acta Universitatis Nicolai Copernici”, Zarządzanie XLVIII – Nr 2021/2, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2021; Role and responsibility of local government in Poland in the protection of personal in the context of public services, Uniwersytet Warmińsko – Mazurski Filia w Ełku, Ełk 2023.

2. Ocena rozprawy doktorskiej

Recenzowana rozprawa doktorska przedstawia oryginalne rozwiązanie problemu badawczego, podkreślając jej nowatorski charakter. Dysertacja doktorska została przygotowana w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie. Pomimo licznych badań nad różnymi aspektami samorządu terytorialnego, brakuje kompleksowej pracy dotyczącej kwestii bezpieczeństwa danych osobowych w polskim samorządzie terytorialnym. Rozprawa doktorska mgr Sylwii Osowskiej stanowi uzupełnienie wiedzy w tym ważnym obszarze wiedzy..

Z punktu widzenia badacza, podjęty temat wymagał analizy problematyki danych osobowych oraz kwestii samorządu terytorialnego. Autorka przyjęła podejście interdyscyplinarne, które pozwoliło na uwzględnienie różnych perspektyw i metod badawczych. Temat jest bardzo wymagający i aktualny. Autorka poradziła sobie z tym wyzwaniem. W pracy doktorskiej przeanalizowano zagadnienie ochrony danych osobowych z perspektywy funkcjonowania wybranych jednostek samorządu terytorialnego, co było przedmiotem analizy, a obszarem badawczym jednostki samorządu terytorialnego. W temacie pracy nie określono ram czasowych badania. Z treści pracy wynika, że zakres temporalny rozprawy doktorskiej obejmuje lata: 2021-2022. Temat pracy jest sformułowany prawidłowo i jest zgodny z celami badawczymi. Należy podkreślić umiejętność Autorki w analizie obszernego materiału źródłowego, prowadzeniu klarownego wywodu oraz wyciąganiu wniosków. Autorka prawidłowo definiuje trendy związane z ochroną danych osobowych, a także posiada zdolność dogłębnej analizy poruszanej problematyki oraz formułowania interesujących konkluzji.

Metodologiczna część rozprawy doktorskiej jest prawidłowo skonstruowana i zgodna z obowiązującymi zasadami. Głównym celem rozprawy doktorskiej jest analiza, czy samorzady terytorialne adekwatnie wypełniają swoje obowiązki w ramach polityki ochrony danych osobowych, czy są w stanie sprostać wszystkim wyzwaniom w tym zakresie, a jeśli nie, to jakie zgłaszają postulaty, jakie strategie stosują obecnie w celu zapewnienia ochrony danych osobowych oraz które z nich mogłyby polepszyć ochronę danych osobowych. Z jednej strony jest to rewolucja cyfrowa usług publicznych, a z drugiej prawo do prywatności danych. Celem jest nie tylko określenie obecnych praktyk i wyzwań, ale również opracowanie rekomendacji, które mogą przyczynić się do lepszego zrozumienia i skuteczniejszej ochrony

danych osobowych w samorządzie terytorialnym. Autorka określiła także w sposób prawidłowy cele szczegółowe pracy doktorskiej. Mgr Sylwia Osowska zdefiniowała główny problem badawczy, którym był wpływ działań organów samorządu terytorialnego na ochronę danych osobowych w kontekście świadczenia usług publicznych oraz czynniki wpływające na skuteczność tych działań. Prawidłowo sformułowano hipotezy badawcze, ich konstrukcja jest poprawna. Autorka precyzyjnie wyjaśniła specyfikę obszaru badawczego. Badania prowadzone przez Autorkę na potrzeby rozprawy są w obszarze nauk o bezpieczeństwie. Przedmiotem badań są dane osobowe, podmiotem jednostki samorządu terytorialnego w Polsce. kryterium aspektowym jest bezpieczeństwo danych osobowych. Kryterium przestrzenne obejmuje jednostki samorządu terytorialnego, ze szczególnym uwzględnieniem jednostek samorządowych województw: kujawsko-pomorskiego oraz pomorskiego.

W metodologii badawczej Autorka oparła się o badania teoretyczne oraz empiryczne. Mgr Sylwia Osowska przeprowadziła badania własne, które opierały się na połączeniu technik jakościowych i ilościowych. Znaczną część badań stanowiła analiza dokumentów, tj. akty prawne, wewnętrzne dokumenty samorządu terytorialnego, czy publikacje naukowe. W badaniach własnych Autorka zastosowała metodę sondażu, przeprowadził ankietę wśród pracowników samorządu terytorialnego. Próba badawcza obejmowała 57 jednostek samorządu terytorialnego, w tym 2 jednostki na poziomie województwa, 5 powiatów oraz 50 gmin, w tym gminy miejskie, miejsko-wiejskie i wiejskie. Zakres badania był wystarczający na potrzeby dysertacji doktorskiej. W przedstawionej pracy doktorskiej badania własne odgrywają bardzo ważną rolę. Poza tym, że Autorka wykonała dużą pracę podczas przeprowadzonych badań, to także jasno omówiła badania oraz przedstawiła wnioski. Część badań własnych stanowi najbardziej wartościową część dysertacji doktorskiej.

Autorka wykorzystwała także podczas badań inne metody badawcze tj. studium przypadku, analiza treści, badania porównawcze, obserwacja uczestnicząca. Mgr Sylwia Osowska sformułowala pięć hipotez badawczych, ich konstrukcja jest poprawna. W końcowej części pracy dokonano weryfikacji założonych hipotez badawczych. Trzeba podkreślić umiejętność mgr Sylwii Osowskiej zdolność łączenia wiedzy teoretycznej z praktyczną. Autorka trafnie posługuje się aspektami teoretycznymi, język wykładu jest precyzyjny i spójny.

Rozprawa doktorska składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów, zakończenia, bibliografii, spisu wykresów oraz aneksu. Dysertacja ma charakter teoretyczny, jak i praktyczny. Struktura pracy doktorskiej jest prawidłowa, a przeprowadzony wywód jest podporządkowany przyjętemu celom badawczym. Treści są odpowiednio podzielone na

rozdziały i podrozdziały. Taki podział wynika z przyjętych problemów badawczych. Praca doktorska mgr Sylwii Osowskiej napisana została na bardzo dobrym poziomie językowym przy rozbudowanych przypisach. Drobny błąd techniczny jest zauważany w części przypisów, gdy Autora stawia kropkę na końcu zdania, a dopiero potem jest przypis. Uwaga nie ma wpływu na ocenę merytoryczną pracy. Narracja rozprawy doktorskiej jest uporządkowana, a treści prezentowane w rozdziałach treści są spójne i logiczne. Istotne jest także to, że nie występują także przypadki powtarzania treści. Rozdziały i podrozdziały kończą się wnioskami, gdzie podjęto próbę rozwiązania przyjętych problemów badawczych. Autorka przedstawiła rekomendacje dotyczące pożądanego kierunku zmian, prezentuje także własne poglądy i wnioski. Mgr Sylwia Osowska dokonała analizy obszernego materiału źródłowego. W wielu miejscach pracy zauważalne jest także doświadczenie praktyczne Autorki dysertacji. To wyraźnie wpływa na całościową pozytywną ocenę rozprawy doktorskiej. W rozprawie doktorskiej odwołano się do reprezentatywnej literatury przedmiotu, chociaż przy rozdziale trzecim, który dotyczył samorządu terytorialnego należało się odwołać do bardziej aktualnej literatury przedmiotu i zarazem szerszego zakresu, zarówno pozycji literatury, jak i artykułów naukowych. Przy ewentualnej publikacji dysertacji należałoby tę część uzupełnić. Rozprawa doktorska zawiera wiele wykresów w części dotyczącej analizy badań ankietowych, co ułatwia lepsze zrozumienie wyników badań. W podsumowaniu należy stwierdzić, że wiedza i umiejętności metodologiczne mgr Sylwii Osowskiej są na wysokim poziomie, ma umiejętność sformułowania problemów badawczych oraz hipotez badawczych.

W pierwszym rozdziale rozprawy doktorskiej Autorka definiuje główną kategorię teoretyczną. Rozważania dotyczące pojęcia bezpieczeństwa informacji a ochrony danych osobowych są podstawą teoretyczną do dalszej części rozprawy doktorskiej. Rozważania Autorki pokazują określony poziom wiedzy teoretycznej. Jest to jeden z podstawowych wymogów, które dotyczą rozpraw doktorskich. Autorka podkreśliła interdyscyplinarny charakter kwestii bezpieczeństwa danych osobowych. Mgr Sylwia Osowska nie tylko dobrze zna zagadnienia teoretyczne, ale także prawidłowo interpretuje ich znaczenie oraz posiada umiejętność krytycznego analizowania pojęć teoretycznych. Autorka dokonała wprowadzenia do tematu i jego uzasadnienia. Następnie przedstawiła charakterystykę środowiska informacyjnego. Wśród najważniejszych aspektów teoretycznych opisano definicję środowiska informacyjnego, wpływ cyfryzacji, rolę bezpieczeństwa danych osobowych. W dalszej kolejności Autorka scharakteryzowała społeczeństwo informacyjne w kontekście bezpieczeństwa danych osobowych. Odniesiono się do teoretycznej definicji społeczeństwa informacyjnego, wpływu społeczeństwa informacyjnego na konieczność ochrony danych

osobowych, reprezentatywności i umiejscowienia ochrony danych osobowych w naukach o bezpieczeństwie oraz powiązania, bezpieczeństwa danych osobowych z innymi dyscyplinami naukowymi. Należy podkreślić nie tylko dobrą znajomość Autorki zagadnień teoretycznych, ale także ich prawidłową interpretację oraz umiejętność zastosowania w praktyce. Autorka wykazuje się zrozumieniem teoretycznych podstaw, co pozwala jej na trafne wnioskowanie i analizę. Mgr Sylwia Osowska wnikliwie przedstawiła część teoretyczną pracy, co jest przyczynkiem do dalszych rozważań pracy doktorskiej.

W rozdziale drugim dysertacji doktorskiej Autorka scharakteryzowała podstawy prawne i zasady związane z ochroną danych osobowych. Mgr Sylwia Osowska wyjaśniła najważniejsze definicje dotyczące danych osobowych. W tej części kluczowa była analiza aktów prawnych, ich aktualność. Odniesiono się do rozporządzenia o danych osobowych oraz krajowych przepisów w tym zakresie tj. Ustawa z dnia 10 maja 2018 roku o ochronie danych osobowych; Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 roku – Kodeks Pracy; Ustawa z dnia 4 marca 1994 roku o Zakładowym Funduszu Świadczeń Socjalnych; Ustawa z dnia 18 lipca 2002 roku o świadczeniu usług drogą elektroniczną; Ustawa z dnia 16 lipca 2004 roku – Prawo Telekomunikacyjne; Ustawa z dnia 29 stycznia 2004 roku – Prawo Zamówień Publicznych, Ustawa z dnia 14 grudnia 2018 roku o ochronie danych osobowych przetwarzanych w celu zapobiegania i zwalczania przestępczości. Autorka wnikliwie opisała kluczowe kwestie związane z tematem dysertacji doktorskiej, pokazując w tej części pracy materię prawną i skompilowanie problemu. W dalszej części Autorka przedstawiła najważniejsze organy nadzoru i kontroli tj. Urząd Ochrony Danych Osobowych (UODO); sądy krajowe i Sąd Najwyższy; Komisja Europejska; organizacje pozarządowe. W tej części zwrócono także uwagę na kwestię przestrzegania zasad etyki zawodowej przez Inspektorów Danych Osobowych. Autorka omówiła także odpowiedzialność prawną związaną z: naruszeniem RODO; naruszeniem prawa krajowego; środki naprawcze; odpowiedzialność cywilna; odpowiedzialność administracyjna; odpowiedzialność karna; odpowiedzialność polityczna; sankcje administracyjne; sankcje karne. Mgr Sylwia Osowska omówiła także konsekwencje naruszenia norm cywilnoprawnych. Autorka dokonała także analizy porównawczej systemów ochrony danych osobowych w krajach Unii Europejskiej i poza jej granicami. Przy tytule podrozdziału zwróciłbym uwagę na słowo „w krajach”. Lepszym sformułowaniem byłoby użycie słowa „w państwach”, gdyż słowo „kraj” ma szerszy kontekst. Jednakże należy przyznać, że różni autorzy prac używają także tego słowa. Uwaga ma charakter językowy i nie wpływa na ogólną ocenę merytoryczną pracy. W tej części Autorka podała przykłady Stanów Zjednoczonych, Japonii, Australii, Kanady, Brazylii, Chińskiej Republiki Ludowej,

Republiki Południowej Afryki. Autorka pokazała umiejętność porównania problemu na szerszym tle. Końcowa część rozdziału kończy się próbą prognozy analizowanej kwestii w kontekście dalszego postępu cywilizacyjnego. Ważna część pracy w której zwrócono uwagę na znaczenie edukacji i świadomości społeczeństw w obliczu zmian technologicznych które następują bardzo szybko i istotnie wpływają na życie społeczne, gospodarcze i polityczne. W tej części pracy warto podkreślić interdyscyplinarność tematu podjętego przez Autorkę, a zarazem umiejętność poruszania się w problematyce prawnej, merytorycznie i językowo, oraz przygotowanie części prognostycznej. Interpretacje Autorki są zgodne z aktualnym stanem wiedzy i uwzględniają najnowsze badania w analizowanej dziedzinie.

W rozdziale trzecim pracy doktorskiej mgr Sylwia Osowska scharakteryzowała organizację i strukturę organów samorządu terytorialnego. Na początku podrozdziału pierwszego znajduje się błąd merytoryczny. Aktualny stan zmian samorządowych obowiązuje od 1 stycznia 1999 r., co zostało zasygnalizowane w późniejszej części dysertacji na s. 118. Niefortunny też jest tytuł podrozdziału - Zarys historii struktur samorządowych na ziemiach polskich. Przy ewentualnej publikacji należałoby rozwinąć tą część pracy, lub inaczej zatytułować. Generalnie podrozdział wymaga kilku drobnych uzupełnień, aby oddać złożoność omawianych zagadnień. Warto dodać dodatkowe informacje, które wzbogacą treść i ułatwią zrozumienie kluczowych kwestii. Dalej Autorka opisuje pojęcie samorządu terytorialnego, rodzaje i funkcje organów samorządu terytorialnego, w tym gminę, powiat i województwo. Mgr Sylwia Osowska odwołała się w tej części do kluczowych aktów prawnych związanych z samorządem terytorialnym. Przedstawiony problem stanowi podstawę do dalszej analizy Autorki na temat roli organów samorządu terytorialnego w ochronie danych osobowych. Jak wskazano, rola w tym zakresie samorządu terytorialnego, jest wielowymiarowa (zapewnienie zgodności z prawem, zarządzanie bezpieczeństwem danych, edukacja i świadomość społeczna, współpraca z innymi organami). Organy samorządu terytorialnego mają określone obowiązki wynikające z RODO, współpracują z innymi podmiotami, realizują prawa osób (których dane dotyczą), przeprowadzają szkolenia i podnoszą kompetencje personelu. Rozdział przedstawiony w sposób spójny i czytelny funkcjonowanie samorządu terytorialnego oraz wynikające zadania związane z ochroną danych osobowych. Należałoby częściowo zaktualizować literaturę przedmiotu.

W kolejnym rozdziale Autorka rozwinęła problematykę ochrony danych osobowych w kontekście samorządowych usług publicznych. W części wstępnej mgr Sylwia Osowska przedstawiła definicję i rodzaje usług publicznych. Ta część pracy została mocno rozbudowana, ale miało to swoje uzasadnienie merytoryczne. Scharakteryzowano usługi

edukacyjne, usługi zdrowotne, usługi infrastrukturalne, usługi środowiskowe, usługi społeczne, usługi kulturalne, usługi bezpieczeństwa. Autorka przedstawiła także kolejny ważny aspekt obejmujący przetwarzanie danych osobowych w ramach świadczenia usług publicznych. W tym kontekście ważne były także zasady stosowane w związku z ochroną danych osobowych - zasada legalności, uczciwości i przejrzystości; zasada minimalizacji danych; zasada celowości; zasada ograniczenia przechowywania; zasada integralności i poufności. Mgr Sylwia Osowska przeanalizowała także wymogi techniczne i organizacyjne w ochronie danych osobowych oraz uprawnienia osób, których dane dotyczą. Rozdział zawiera bardzo rozbudowane wątki merytoryczne związane z bezpieczeństwem danych osobowych w kontekście samorządu terytorialnego. Autora nie tylko przedstawia zagadnienia teoretyczne, ale również prezentuje własne oceny i wnioski, analizy są przemyślane i dobrze uzasadnione. Mgr Sylwia Osowska wykazuje dużą znajomość tematu oraz umiejętność krytycznego myślenia, co jest atutem rozprawy doktorskiej. Podobnie jak w wypadku poprzedniego rozdziału, stanowi podbudowę do części związanej z badaniami własnymi Autorki.

W rozdziale piątym dysertacji doktorskiej dokonała analizy praktyk ochrony danych osobowych w wybranych jednostkach organizacyjnych samorządu terytorialnego. Podstawą źródłową badań były „Sprawozdania z działalności Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych za lata 2018–2023”. Materiał źródłowy był rzetelny i pozwolił Autorce na statystyczne przedstawienie problemu. Pozwoliło to także na analizę porównawczą sektora publicznego, prywatnego i finansowego. Autorka, poza omówieniem wyników, przedstawiła także wnioski z analizy, które mogą stanowić rekomendacje dla instytucji publicznych w zakresie ochrony danych osobowych. Bardzo interesującą była charakterystyka przez mgr Sylwię Osowską analiza wybranych przypadków naruszeń ochrony danych osobowych. Zobrazowano jak istotne jest działanie zgodne z procedurami przetwarzania danych osobowych, a ich łamanie może powodować poważne konsekwencje. W dalszej części rozdziału Autorka dokonała analizy procesu implementacji przepisów o ochronie danych osobowych. W tym celu przeprowadziła badanie ankietowe na 57 jednostkach samorządu terytorialnego. Dobór próby był zróżnicowany i pozwolił na prawidłową analizę problemu i wyciągnięcie wniosków. Spośród badanych jednostek największą część stanowiły gminy wiejskie, co jest uzasadnione ze względu na liczbę takich gmin w Polsce (1464/2477). Przedstawione analizy badań są ważną częścią pracy, pokazują umiejętności metodologiczne Autorki w tym zakresie, ale także obrazują kwestie praktyczne dotyczące ochrony danych osobowych. Niewątpliwie przedstawione analizy mogą być ciekawym materiałem dla jednostek samorządu terytorialnego. Każdy wykres ma podsumowanie i część wnioskową.

Wykresy ułatwiają czytelnikowi na zapoznanie się z wynikami badań. W końcowej części rozdziału mgr Sylwia Osowska dokonała interpretacji i oceny wyników badań. Autorka wskazała kluczowe czynniki w ochronie danych osobowych obywateli w zakresie usług publicznych w kontekście samorządów terytorialnych tj. wpływ na ochronę prywatności; potrzebę edukacji i szkolenia; wdrożenie systemów bezpieczeństwa; skoordynowane działanie; komunikacja z obywatelami; zgodność z prawem. Trudno nie zgodzić się z wnioskami Autorki, które są dobrze uzasadnione i poparte solidnymi dowodami.

Pracę podsumowuje zakończenie, gdzie Autorka dokonała analizy postawionych hipotez badawczych. Weryfikacja hipotez miała charakter mieszany. Mgr Sylwia Osowska odniosła się do wielu kwestii w sposób rzeczowy, a jednocześnie skłaniający do refleksji. Analizy przeprowadzone przez Autorkę są przekonujące i logiczne, co sprawia, że wnioski mają dużą wartość merytoryczną. Należy podkreślić aktualność omawianych problemów i ich bardzo istotny wpływ na rzeczywistość, nie tylko jednostek samorządu terytorialnego, ale wszystkich obywateli.

3. Konkluzja

Praca mgr Sylwii Osowskiej pt. „Bezpieczeństwo danych osobowych w wybranych jednostkach samorządu terytorialnego w Polsce”, spełnia kryteria stawiane rozprawom doktorskim. Recenzowana praca doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Mgr Sylwia Osowska wykazała się także wiedzą teoretyczną właściwą dla dyscypliny nauk o bezpieczeństwie. Mgr Sylwia Osowska posiada także umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Biorąc pod uwagę stronę metodologiczną i merytoryczną przygotowanej pracy doktorskiej, należy stwierdzić, że nie budzi ona większych uwag. W wypadku decyzji o publikacji proponowałbym aktualizację literatury w części pracy, co wskazano w recenzji. Najbardziej wartościową częścią pracy są badania własne mgr Sylwii Osowskiej, analizy z tych badań i wypływające wnioski i rekomendacje. W pracy widoczna jest wiedza teoretyczna Autorki, ale także doświadczenie praktyczne. Należy dodać, iż praca doktorska jest oparta na szerokiej bazie źródłowej oraz literaturze przedmiotu.

Praca doktorska spełnia wymogi określone w art. 187 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, stąd też wyrażam pozytywną opinię w kwestii dopuszczenia mgr Sylwii Osowskiej do kolejnych etapów przewodu doktorskiego.

Krzysztof Gidorkiewicz